

SLOVSTVO

Naši razgledi na vprašanja sodobnega časa in človeka. Izdalo in založilo »Cirilsko društvo« ljubljanskih bogoslovcev, 1932. Str. 55.

Za 50 letnico svojega društva so ljubljanski bogoslovci izdali droban, a pomemben almanah z gornjim naslovom. Ni prvič, da se Cirilsko društvo oglašča z lastno knjigo v naši javnosti. Društvo, ki ga je ustanovil Francè Lampe med tedanjimi bogoslovci zlasti kot literarno-leposlovno organizacijo, je izdajalo več let mladinsko leposlovno zbirko »Pomladni glasi«. Ob vstopu v novo stoletje je zlasti Franc Grivec preusmerjal društvo v pretežno znanstveno delovanje; iz te nove orientacije smo dobili pred 30 leti dva almanaha apologetične smeri; posegala nista toliko v pereča vprašanja lastnega dela, kolikor načenjala težka filozofska, socialna, pedagoška in podobna vprašanja in jih reševala objektivno znanstveno. Poslej se bogoslovci niso več javljali z lastnimi publikacijami do letošnjega jubilejnega almanaha.

Almanah obsega dve razpravi, pri katerih pa je sodelovalo več članov, tako da sta razpravi več ali manj izraz nekake skupnosti. V prvi razpravi »Rast v duhovnost in otroštvo božje?« je Pavel Slapar načel težko, a današnjemu času in katoličanu važno življenjsko vprašanje: v kakšnem razmerju sta si narava, zlasti duhovna narava in nadnarava. Izhaja čisto pravilno iz zgodovinske razklanosti, ki jo je povzročil val humanizma ob prehodu iz srednjega v novi vek. Teocentrično usmerjenega človeka in družbo srednjega veka je neasimilirana antika razdvojila. »Humanist krije v sebi dva človeka: eden je umetnik, drugi kristjan«, je zapisal že sloviti francoski kritik Emile Faguet. Iz tega v začetku navidezno nenevarnega dualizma se je v teku časa razvila vedno večja ločitev obeh raznorodnih svetov: umetnik in svetna kultura sta živela in ustvarjala iz naturalistične, antropocentrične osnove, dočim se je kristjan umeknil v cerkev in teologijo ter posegal v življenje le še s svojim etičnim urejanjem družbe. Tako

je rasel razdor med Bogom in človekom, nadnaravo in naravo, vero in znanostjo v zadnjih stoletjih, dokler se tudi vnanje ni družba razcepila v dva tabora. Iz takih zgodovinskih perspektiv se odpira P. Slaparju pogled v sedanjost. Pravilno vidi, kako globoko je prodrlo samo naravno gledanje na svet in življenje, kako so se tudi katoličanom bolj in bolj zgubili stiki z nadnaravnim življenjem iz vere, kako je vera postala le še etična potreba družbi. S tega stališča je n. pr. zanimivo, kar je še 1863 govoril ljubljanski škof dr. J. Vidmar v deželnem zboru: »Duhovni ima pri ljudeh skrbeti za versko omiko, tega ne more nihče tajiti. Kaj pa ima poglobitvega v sebi verska omika? Vendar le samo nraavnost (lepo življenje), ker vse vere — to lahko trdim, pa se mi ni bati, da bi se mi kak razumen upiral — na svetu so le zarad nraavnosti.« (Naprej, I, str. 136.) Ob takem samo etičnem pojmovanju vere in krščanstva je človek moral začutiti le utesnjevanje življenja, ni mogel videti v veri obogatitve in plemenitenja naravnega življenja iz nadnaravnega reda milosti. Zato je iskal svojemu življenju osebne in družabne sprostitev preko in proti tako pojmovani veri in krščanstvu, čeprav bi mu jih premnogokrat tudi nadnaravni red priznal in posvečal. Zato Slapar čisto pravilno vidi veliko nalogo katolištva za bodočnost ravno v tem, da se narava in nadnarava združita pri katoličanih v organsko celoto, da bo katoličan res spet živel iz nadnaravnega reda posvečeno in izpopolnjeno naravno življenje. S samimi naravnimi močmi se moremo dvigniti le preko telesnosti do duhovnosti, ki je še vedno v naravnem redu, a šele iz nadnaravnega reda nam raste pravilni odnos do Boga, življenja in sveta, odnos otroštva božjega.

Po notranji problematiki, zlasti pa po pogledih v bodočnost je drugi članek, »Iskanje«, v tesni zvezi s prvim. V njem skušajo Joža Kunstelj in tovariši obrazložiti duhovno problematiko slovenstva pred Lampetovim nastopom l. 1882., potem pa preudariti usmerjenost ustanoviteljev »Cirilskega društva«. Leto 1848. je tudi v našem narodu razgibalo mladino, ki se je poslej vedno

burneje javljala in zahtevala pravic narodu in posamezniku. Njihovo politično, zlasti pa kulturno delo je naletelo na hud odpor starejšega rodu okrog »Novice«. Brez dvoma je mlademu katoliškemu izobražencu zanimivo in poučno vprašanje: kako, da so se vodilni katoliški krogi tiste dobe tako dosledno postavljali na stran starega rodu in se borili proti mladoslovenski struji, ki je vendar prinesla Slovincem toliko svežega in koristnega življenja, ko je vsaj v prvi dobi komaj mogoče govoriti o kakih nekatoliških ali celo protikatoliških tendencah njih gibanja. Na to zanimivo vprašanje so dobili odgovor v pretesnem pojmovanju katolištva, prav slično kakor smo videli že v prvem članku. Gotovo ne moremo trditi, da je to subjektivna krivda takratne duhovščine, ne, to je usodna posledica janzenistično jožefinskega pojmovanja vere iz prve polovice stoletja. Tudi ne smemo misliti, da je to le slovenski pojav; ne, podobno se je godilo tudi vsej Avstriji in Nemčiji. V Franciji je revolucija razmere že ob začetku 19. st. znatno izpremenila. Iz istega napačnega pojmovanja, o kakršnem govori že prvi članek, je raslo neumevanje novih kulturnih vrednot pri katoličanih in odpor proti pretesno pojmovanemu katolištvu pri mladini. Rastel je ta odpor iz istih osnov, iz katerih je raslo l. 1848., iz zahteve po politični in osebni svobodi. Prav gotovo je, da bi bil razvoj slovenskega liberalizma znatno drugačen, če bi bili vodilni katoliški krogi ali vsaj mlajši duhovniški krog pokazal, da znajo ceniti in upoštevati pozitivne vrednote mladoslovenskega programa. Članek v tem pogledu čisto dobro loči tri razvojne dobe: Levstikovo, še povsem zasidrano v slovenska tla in narod, Stritarjevo, ki si že išče opore za svoje kulturno delo v svetovnem filozofskem sistemu, ki ni v skladu s krščanstvom, in Kersnikovo, ko dobi tudi slovenski liberalizem izrazito protikatoliško ost. Šele v tej poslednji fazi je vstal mlad, pogumen in globok mislec med katoličani, ki je s polnim razumevanjem slovenskega kulturnega dela pozval mlade bogoslovce, da aktivno in širokogrudno posežejo v ustvarjanje slovenske književnosti, slovenske kulture. To je storil semeniški duhovnik Franc Lampe s svojim predavanjem, ko je 1882 polagal temelje »Cirilskemu društvu«. Dobro je čutil, da se mora katoliški

živelj kulturno uveljaviti, če naj ne prepusti posvetne kulture krščanstvu sovražni orientaciji. Čutil pa je tudi dobro, da tudi katoliška kulturna akcija more in sme sloneti samo na življenjskem realizmu. Zato se je že tedaj postavil na svobodnejše stališče kakor nekaj let kasneje dr. Mahnič. Za tak nastop je bilo res treba »svežega in globoko svobodnega duha«. Članek sicer pravi, da s tem še ni bila rešena najvišja in specifično duhovska naloga, da namreč pokažejo zopet v krščanstvu »svobodo in moč in miselno osnovo za življenjski razmah«, ali dokazal je, da je tudi kristjan lahko človečansko svoboden. Gotovo je v tem poslednjem Lampetovem dejanju njegova veličina, zakaj preveč bi zahtevali od enega človeka, da bi zmožel oboje. Zdi se mi celo, da je bilo Lampetovo delo nujno predhodno delo, brez katerega bi komaj mogla uspeti prva in najvišja duhovniška naloga, kakor si jo čisto pravilno zastavlja mladi rod bogoslovcev. To nalogo so spoznali deloma že tudi Lampetovi sodobniki; saj so se poleg v naravnem redu mnogi razživljali tudi v pravi nadnaravni smeri specifičnega duhovskega poklica (dr. Jeglič). Ob presojanju Lampetovega rodu bi bilo morda dobro to omeniti tudi preko predavanja, ki služi članku za osnovo, da bi kdo ne razumel napačno te sodbe.

Almanah je torej prinesel dve tehtni in sodobni razpravi, ki nam kažeta pravilno usmerjenost mladega bogoslovskega rodu. Iz razprav gleda veliko bistrosti, veliko razumevanja za sodobno problematiko življenja, velik življenjski optimizem, zavestna in sveža orientacija za bodočnost. Čeprav sta obe razpravi plod znanstvenega dela, dihata življenjsko neposrednost, sta pisani z ideološkim pogledom. Tudi to je vesel pojav ob današnji miselni suši.

J. Šolar

Lucien Tesniera: Oton Joupan-tchitch. Poète slovène. L'homme et l'oeuvre. Paris. Les Belles-Lettres, 1951. (Publications de la Faculté des Lettres de Strassbourg, deux. série, vol. 7.). Str. 583.*

Monografija g. Tesniera o Župančiču je v več pogledih pridno in lepo delo in naj ne bi šlo mimo nikogar, ki se je kdaj globlje bavil z umetnostjo ž. in naše mo-

* Op. uredn. Dom in svet knjige ni prejel.